

การประยุกต์ลวดลายศิลปะปูนปั้นวัดจุฬามณีเพื่อเป็นแนวทาง
การออกแบบเครื่องประดับเงิน เสริมสร้างอัตลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลก
จอมจรรย์ มะโนปัน ^{1*} และ นิรัช สูดสังข์ ²

Product Design of Silver Jewelry from Art Stucco of Wat ChulaManee,
For Promoting Identities of Phitsanuloke Province
Jomjarun Manopun ^{1*} and Nirat Soodsang ²

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

² อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

¹ Graduate Students, Department of Art and Design, Faculty of Architecture, Naresuan University, Phitsanulok

² Lecturer, Faculty of Architecture, Naresuan University, Phitsanulok

*Corresponding author E-mail address: Godsmack0376@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.) ศึกษาอัตลักษณ์ลวดลายศิลปะปูนปั้นของวัดจุฬามณี จังหวัดพิษณุโลก 2.) เพื่อศึกษากระบวนการทำเครื่องประดับเงิน 3.) เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดเครื่องประดับเงินในรูปแบบใหม่ ที่มีการประยุกต์นำลวดลายศิลปะปูนปั้นวัดจุฬามณีมาใช้ เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลก 4.) เพื่อประเมินความพึงพอใจ ของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการออกแบบเครื่องประดับ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญการออกแบบศึกษาประเมินความพึงพอใจ ของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ โดยการวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้ผลิต ผู้จำหน่ายและผู้บริโภคเครื่องประดับเงินในจังหวัดพิษณุโลกประมาณ 200 คน ต่อสัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้ผลิต ผู้จำหน่ายและผู้บริโภค เครื่องประดับเงินในจังหวัดพิษณุโลกจำนวน 30 คน

สภาพทั่วไปของลวดลายปูนปั้นทรงปราสาทวัดจุฬามณี จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นศิลปะสมัยอยุธยา พ.ศ. 2007 รัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และกระบวนการทำเครื่องประดับเงิน เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงิน 3 ประเภทได้แก่ สร้อยคอ แหวน ต่างหู ในรูปแบบใหม่ เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของ จังหวัดพิษณุโลก

ผลจากการวิจัยพบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินในครั้งนี้จะสามารถส่งเสริมภาพลักษณ์ให้แก่จังหวัดพิษณุโลกได้มากขึ้น

คำสำคัญ : ศิลปะปูนปั้นวัดจุฬามณี, เครื่องประดับเงิน, เสริมสร้างอัตลักษณ์

Abstract

The purposes of this research are many reasons to study. First, learning about the unique art style stucco of Chulamanee temple in Phitsanulok province. Second, study about the jewelry made of silver. Third, design jewelry's collection made of silver to a new forms by applied pattern of stucco Chulamanee temple were used in making jewelry's are unique of Phitsanulok. Finally, assess the satisfaction of the sampler about development of the product. The instruments used in the research are survey of experts and study the attitudes of consumer's satisfaction with the development of a product. Moreover, the research section of the data were analyzed by using descriptive statistics. In addition the population in the research include manufacturers, distributors and consumers of silver jewelry in Phitsanulok are 200 peoples per week. The sampler used in the study includes manufacturers, distributors and consumers of silver jewelry in Phitsanulok are 30 peoples. General pattern of the temple pagoda-shaped stucco Chulamanee is the art of the Ayutthaya period in 2007 during the reign of King Baromatriloahnaj and processes to design silver jewelry three types are necklace, ring and earrings in the new forms to create the identity of Phitsanulok.

The results of the research was to design jewelry, this can create even more images to Phitsanulok.

Keywords: Art stucco of Wat Chula Manee, Silver Jewelry, Promoting Identities

บทนำ

งานปูนปั้นเป็นหนึ่งในงานประติมากรรม องค์การคำของคุรุสภา (2542:45) ให้ความหมายว่า ลวดลายหรือภาพที่เกิดจากการปั้นปูนเพื่อให้เป็นลวดลาย รูปภาพ และรูปทรง เพื่อใช้ในการประดับตกแต่ง ตลอดจนทำเป็นส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม ถือเป็นงานทางศิลปกรรมของช่างไทยที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่ปรากฏมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ พบหลักฐานว่ามีมาแล้วตั้งแต่สมัยทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 ศิลปะปูนปั้นได้รับความนิยมใช้ในการประดับตกแต่งศาสนสถาน ในช่วงเวลาต่อมาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ ศาสนสถานส่วนใหญ่จะก่อสร้างด้วยอิฐและศิลาแลง ซึ่งมักจะนิยมใช้การปั้นปูนให้เป็นรายละเอียดประดับตกแต่ง เนื่องจากเป็นเทคนิคที่ช่างมีความคุ้นเคย ใช้วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น มีความงดงาม และความคงทน ดังนั้นจึงปรากฏศิลปะปูนปั้นในงานประดับโบสถ์สถานในสมัยต่างๆ

ลวดลายปูนปั้นประดับปราสาทวัดจุฬามณี เมืองพิษณุโลก มีอายุอยู่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-23 เป็นหนึ่งในวัดที่มีความงดงามและมีชื่อเสียงในสมัยอยุธยาที่มีปรากฏเหลืออยู่ในทุกวันนี้ โดยมีการใช้งานปูนปั้นประดับตกแต่งสถาปัตยกรรม และยังปรากฏเหลือหลักฐานให้เห็นอยู่ค่อนข้างมาก ปัจจุบันลวดลายปูนปั้นของวัดจุฬามณีเริ่มผุกร่อนไปมากแล้ว นักท่องเที่ยว นักวิจัย นักศึกษาจากต่างจังหวัด ค่อนข้างให้ความสนใจเป็นอย่างมาก แต่คนในพื้นที่จำนวนมาก ต่างไม่ทราบความเป็นมาและความสำคัญกับสิ่งที่อยู่รอบตัวเอง และนี่เองคือปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ส่วนเครื่องประดับนั้นเป็นสิ่งที่มีความนิยมมาจนถึงปัจจุบัน เครื่องประดับถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ของความเลอค่า ความสวยงาม ความร่ำรวย หลายชนชาติหลากหลายวัฒนธรรมนิยมใช้เครื่องประดับในพิธีต่างๆ จึงนับได้ว่าเครื่องประดับ เปรียบเสมือนชิ้นงานที่สามารถบันทึกวัฒนธรรมของมนุษย์ ในสังคมนั้น ๆ ได้จากวัสดุ ลวดลาย การออกแบบ และกรรมวิธีการผลิต หรือเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่าศิลปะการทำเครื่องประดับเป็นสิ่งที่สามารถ บันทึกวัฒนธรรม และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาศิลปะลวดลายปูนปั้นของวัดจุฬามณี เพื่อที่จะนำมาประยุกต์ออกแบบผ่านเครื่องประดับเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดพิษณุโลกให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ลวดลายศิลปะปูนปั้นของวัดจุฬามณี จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษากระบวนการทำเครื่องประดับเงิน
3. เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดเครื่องประดับเงินในรูปแบบใหม่ ที่มีการประยุกต์นำลวดลายศิลปะปูนปั้น

วัดจุฬามณีมาใช้ เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลก

4. เพื่อประเมินความพึงพอใจ ของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนารูปแบบเครื่องประดับเงิน ประเภท สร้อยคอ

แหวน ต่างหู

สมมุติฐานการวิจัย

ผู้บริโภคมีความพึงพอใจในรูปแบบของเครื่องประดับเงินแตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสภาพทั่วไปของลวดลายศิลปะปูนปั้นของวัดจุฬามณี จังหวัดพิษณุโลก
2. ทำให้ทราบถึงกระบวนการทำเครื่องประดับเงิน
3. ได้ผลิตภัณฑ์ชุดเครื่องประดับเงินในรูปแบบใหม่ ที่มีการประยุกต์นำลวดลายศิลปะปูนปั้นวัดจุฬามณีมาใช้ ที่เป็นอัตลักษณ์ใหม่ของจังหวัดพิษณุโลก
4. กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจ ต่อการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตของพื้นที่และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้ผลิต ผู้จำหน่ายและผู้บริโภค เครื่องประดับเงิน ในจังหวัดพิษณุโลก ประมาณ 200 คน ต่อสัปดาห์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ผลิต ผู้จำหน่ายและผู้บริโภค เครื่องประดับเงิน ในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 30 คน ตามตารางสำเร็จรูปของ Yamane (นริช สุตสังข์.2548:45-50)โดยใช้วิธีการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ขอบเขตของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม

3. ตัวแปรที่ศึกษา

เครื่องประดับที่ทำด้วยมือโดยนำลวดลายของศิลปะปูนปั้นวัดจุฬามณีมาประยุกต์ร่วมกับเครื่องประดับเงิน ได้แก่

1. สร้อยคอ จำนวน 1 ชิ้น

2. แหวน จำนวน 1 ชิ้น

3. ต่างหู จำนวน 1 คู่

- ตัวแปรต้น คือ รูปแบบของผลิตภัณฑ์เครื่องประดับ ทั้ง 3 ชนิด ได้แก่ สร้อยคอ แหวน ต่างหู

- ตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องประดับ ลวดลายศิลปะปูนปั้นของวัดจุฬามณี จังหวัดพิษณุโลก ทั้งหมดจำนวนสามชนิด ได้แก่ สร้อย แหวน ต่างหู ของกลุ่มตัวอย่าง ระดับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง

5 หมายถึง ระดับของความพึงพอใจมากที่สุด

4 หมายถึง ระดับของความพึงพอใจมาก

3 หมายถึง ระดับของความพึงพอใจปานกลาง

2 หมายถึง ระดับของความพึงพอใจน้อย

1 หมายถึง ระดับของความพึงพอใจน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะประติมากรรมปูนปั้นกับเครื่องประดับและทำการเก็บข้อมูลขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบ แบบสอบถาม โดยมีอุปกรณ์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ สมุดจดบันทึก ปากกา

2. การทำแบบประเมินเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์เป็นสถิติของความพึงพอใจของต้นแบบเครื่องประดับที่ทำด้วยมือ โดยนำลวดลายของศิลปะปูนปั้นมาประยุกต์

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ประวัติความเป็นมาของวัดจุฬามณีและกระบวนการผลิตเครื่องประดับเงิน

1.ศึกษาสภาพทั่วไปของลวดลายศิลปะปูนปั้น วัดจุฬามณี จังหวัดพิษณุโลก

วัดจุฬามณีเป็นวัดที่เก่าแก่ที่สุดของจังหวัดพิษณุโลก ประยูทธ ปุสเทพ.(2539:หน้า25-37) ตามบันทึกพบว่าเคยเป็นที่ตั้งเมืองพิษณุโลกเดิม ตามประวัติศาสตร์กล่าวว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงสร้างพระวิหารและเสด็จออกผนวชที่วัดจุฬามณี เมื่อ พ.ศ. 2007 เป็นเวลา 8 เดือน 15 วัน โดยมีข้าราชการบริพารออกบวชตามเสด็จถึง 2,348 รูป ภายในวัดมีโบราณสถานสำคัญคือมณฑปพระพุทธบาทจำลอง และศิลาจารึกมีใจความสำคัญสรุปไว้ว่าเมื่อปี พ.ศ. 2551 ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้โปรดสร้างขึ้น และมีพระบรมราชโองการให้ใช้ผ้าทาบรอยพระพุทธบาทสลักลงบนแผ่นหินพระราชทานไว้เป็นที่กราบไหว้ของฝูงชน นอกจากนี้ยังมีสิ่งสำคัญที่มีค่าสูงทางศิลปะ คือ ปรากฏแบบขอมขนาดเล็กก่อด้วยศิลาแลงปั้นปูนประดับลวดลายเป็นรูปหงส์

วัดจุฬามณี อดีตเทวสถานยุคแห่งความรุ่งเรืองในสมัยขอม แต่กลับได้รับความจำเริญในบรรพพุทศาสนา เมื่อเมืองพระพิษณุโลกนั้นกลายเป็นเมืองหลวงในแผ่นดินกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา ทั้งยังเคยเป็นที่จำพรรษาของ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเจ้า กษัตริย์ผู้ทรงธรรม โดยที่วัดแห่งนี้เป็นที่ให้กำเนิดพระเครื่องที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของ เมืองพิษณุโลก นั่นคือ พระฤาษีหลั่งนางนั่นเอง

วัดจุฬามณีตั้ง อยู่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน ใต้เมืองพิษณุโลกประมาณ 5 กิโลเมตร เป็นโบราณสถานที่มีมาก่อนสมัยสุโขทัย แต่ไม่มีหลักฐานปรากฏว่าใครเป็นผู้สร้าง วัดจุฬามณีเป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งซึ่งมีประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจดังนี้

ภาพที่ 1 ปรางค์วัดจุฬามณี
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 7 มกราคม 2554)

ภาพที่ 2 มณฑป
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 7 มกราคม 2554)

ตามประวัติกล่าวว่าสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา ได้สร้างพระวิหารและเสด็จออกผนวชที่วัดนี้ เมื่อปี พ.ศ.2007 เป็นเวลา 8 เดือน 15 วัน ในครั้งนั้นได้มี ข้าราชการบริพารโดยเสด็จออกบวชถึง 2,348 รูป วัดจุฬามณีคงจะร้างมาตั้งแต่เสียกรุงศรีอยุธยา ครั้นมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการค้นหาวัดจุฬามณี โดยเข้าใจว่าน่าจะอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จนมาถึงในสมัยรัชกาลที่ 5 สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ เสด็จออกตรวจราชการหัวเมืองฝ่ายเหนือ เมื่อพ.ศ.2451 ทรงพบวัดจุฬามณีที่จ.พิษณุโลก โดยพบหลักฐานสำคัญคือ ศิลากาจิที่มณฑปพระพุทธบาทจำลอง ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้โปรดให้สร้างขึ้น ซึ่งในแผ่นจารึกมีใจความสรุปได้ว่า เมื่อ พ.ศ.2221 สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงมีพระบรมราชโองการให้ใช้ผ้าทาบรอยพระพุทธบาทสลักลงในแผ่นหิน และพระราชทานไว้เป็นที่กราบไหว้ของฝูงชน ปัจจุบันแผ่นศิลากาจินี้ ยังคงอยู่ที่พนักหนามณฑปพระพุทธบาทตามเดิม

ภาพที่ 3 ลวดลายปูนปั้นวัดจุฬามณี 1
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 29 ธันวาคม 2553)

ภาพที่ 4 ลวดลายปูนปั้นวัดจุฬามณี 2
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 29 ธันวาคม 2553)

สำหรับสิ่งสำคัญภายในวัดที่เป็นสิ่งสูงค่าทางศิลปะและโบราณคดี คือ ปรางค์แบบขอม แต่มีขนาดเล็ก มีมุขด้านหน้า และมุขต่อกับองค์ปรางค์ ทางด้านหน้ายาวกว่าด้านข้าง ความกว้างของฐาน 11 เมตร ยาว 18 เมตร ก่อด้วยศิลาแลง มุขด้านหน้าก่อเป็นแบบตรีมุข ปรางค์องค์นี้สมัยที่ยังสมบูรณ์ มีกำแพงแก้วล้อมรอบ ส่วนองค์ปรางค์นั้นมีแกนเป็นศิลา ชั้นเดิมเป็นปูนปั้นประดับลวดลายตามชั้น ตอนล่างแถบหน้ากระดาน และบัวหน้ากระดานนั้นเป็นลายหงส์ ซึ่งเหมือนกับลายที่องค์ปรางค์รอบพระศรีรัตนมหาธาตุที่จังหวัดลพบุรี

อายุปรางค์องค์นี้ทำให้นักประวัติศาสตร์และโบราณคดีให้ความเห็นแตกต่างกันออกไป เกี่ยวกับประวัติเมืองพิษณุโลก สมพงษ์ ตรีบุบผา.(2548) พบว่าสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรม พระยาดำรงราชานุภาพทรงนิพนธ์ไว้ในเรื่องเมืองพิษณุโลกว่า วัดนี้ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงสร้างขึ้นเมื่อ ปีพ.ศ.2007 สร้างตรงที่มีเมืองเดิมแต่ครั้งขอม แปลงเทวสถานของขอมเป็นพระปรางค์ระหว่างพระอุโบสถกับพระวิหารหลวง นอกจากนี้ยังมีร่องรอยเป็นพระตำหนักที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเสด็จประทับขณะ ทรงผนวช พระอุโบสถที่พระองค์โปรดให้สร้างขึ้น วิหารหลวงพ่อเพชร และมณฑปพระพุทธบาทที่สร้างขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พร้อมทั้งศิลากาจิซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญมาก ที่ทำให้ทราบว่าวัดจุฬามณีอยู่ที่จังหวัดพิษณุโลก

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม ประยุกต์ ปุสเทพ.(2539:หน้า25-37)

1. ปรากฏวัดจุฬามณี เป็นปรากฏขนาดเล็กก่อด้วยศิลาแลง ต่อมาได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์รูปแบบ และงานปูนปั้นประดับองค์ปรากฏเป็นศิลปะอยุธยาใน สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ นักวิชาการหลายท่านเชื่อว่าเป็นโบราณสถานศิลปะขอม
2. กำแพงแก้ว เป็นกำแพงอิฐสร้างล้อมรอบโบราณสถาน สำคัญของวัดเป็นศิลปะอยุธยา
3. พระวิหารหลังเก่า เป็นอาคารรูปแบบสถาปัตยกรรมศิลปะสุโขทัยต่อมาได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ใหม่ภายในวิหารประดิษฐานหลวงพ่อบุญรอด
4. พระพุทธรูป สำคัญภายในวัดจุฬามณีมีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ และมีขนาดใหญ่หลายองค์เช่น หลวงพ่อบุญรอด หลวงพ่อขาว หลวงพ่อดำ หลวงพ่อ คง เป็นต้น
5. มณฑป เป็นมณฑปทรงสูงมีพระโลโดยรอบ ชำรุด เหลือแต่ผนังสมัยอยุธยา
6. ศิลาจารึกวัดจุฬามณี เป็นจารึกภาษาไทย ปัจจุบัน อยู่บนผนังด้านหลังมณฑป ศิลาจารึกกล่าวถึงสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงผนวชที่วัดนี้
7. เนินพระตำหนัก เป็นเนินดินลักษณะรูปสี่เหลี่ยม 2 เนินสันนิษฐานว่าเป็นที่ประทับของสมเด็จพระบรมไตร-โลกนาถขณะที่ทรงผนวช
8. ทางเสด็จ เป็นซากถนนที่สร้างด้วยอิฐสันนิษฐานว่าสร้างเพื่อเป็นถนนสำหรับสมเด็จพระบรมไตร โลกนาถ เสด็จพระราชดำเนิน

ลวดลายศิลปะปูนปั้นประดับปรากฏวัดจุฬามณี (สันติ เล็กสุขุม.2539.หน้า 3-102)

1. ส่วนของงานประดับซุ้มของประตูตรีมุข ประกอบด้วย ลวดลายประดับประตูหลอกของเรือนธาตุ กรอบหน้าบัน(ซุ้ม) ซ้อนชั้นของตรีมุข ลายพญานาคปลายกรอบหน้าบันชั้นล่างของตรีมุข พระวิษณุ ครุฑ พญานาค ปลายกรอบซุ้มหน้าบัน(ชั้นบน) พระพุทธรูปที่หน้าบันซุ้มซ้อนของเรือนธาตุ รูปเทวดาประคองอัญชลีหน้าบันซุ้มซ้อนของตรีมุข
2. ส่วนของประดับลวดบัวของชุดฐาน ประกอบด้วย ลายกลีบบัวคว่ำ กลีบบัวหงาย ลายก้านชดออกช่อกระหนก ลายครุฑ ลายยักษ์ ลายครุฑพุดนาคร ลายราชสีห์ ลายเทพพนมในกลีบบัว ลายดอกชอกดอกซ้อน ลายดอกสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน
3. ส่วนของประดับชั้นเชิงบาตร ประกอบด้วย ลายรูปปีกนกจากวงกลม ลายหงส์ ลายดอกกลมสลัสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน-ประจายามก้ามปู ลายดอกชอกดอกซ้อนในสี่เหลี่ยม ลายดอกกลมในกรอบสี่เหลี่ยม
4. ส่วนของชุดลวดบัวเชิงประดับผนังเรือนธาตุ ประกอบด้วย ลายกลีบบัวคว่ำ ลายกลีบบัวหงาย ลายกระหนกวงโค้ง ลายคล้ายขั้วเป็นปล้อง
5. ส่วนของชุดลวดบัวเชิงของมุขกระสันและตรีมุข ประกอบด้วย ลายกลีบบัวคว่ำ กลีบหงาย ลายกระหนกโค้ง ลายกระหนกรูปสามเหลี่ยม ลายตุ้มแหลมรูปดอกบัว
6. ส่วนของกรวยเชิงของมุขกระสันและตรีมุข ประกอบด้วย ลายกรวยเชิงหมายเลขหนึ่งถึงสิบสอง
7. ส่วนของลวดบัวรัดเกล้าของมุขกระสันและตรีมุข ลายเฟืองอุษะหมายเลขหนึ่งถึงสิบ ลายเฟืองอุษะ-พวงสด ลายเทพพนมและกลีบบัวหงาย

ลวดลายศิลปะปูนปั้นมีมากมายนักผู้วิจัยจึงเลือกบางลวดลายตามความเหมาะสมขององค์ประกอบขอลวดลายมาตัดทอนและประยุกต์ ผสมผสาน

กระบวนการในการผลิตเครื่องประดับเงินของจังหวัดพิษณุโลก

การทำเครื่องประดับที่เป็นงานฝีมือแบ่งออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากร้านเชียงใหม่ช่างทองร้านนั้นตามะโน

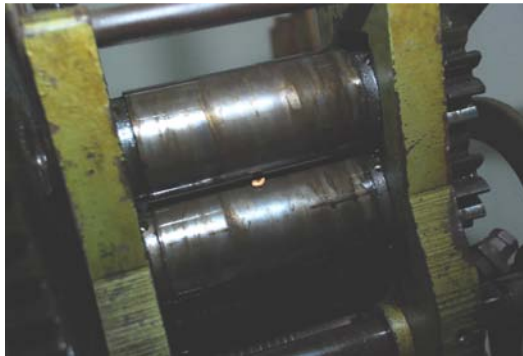
1. ขั้นตอนการขึ้นรูปเครื่องประดับ นำเงินบริสุทธิ์มาใส่เข้าหลอม แล้วใช้ไฟเผาเงิน ให้ละลายเป็นของเหลวด้วยความร้อนที่เท่ากันและใช้ผงแพ่งแช่ใส่ลงไปเพื่อให้ทองหรือเงินเข้ากันแล้วเทโลหะหรือทองนั้นลงในร่องรางจะเกิดการแข็งตัวและรีดเงินที่ได้มาให้ได้ขนาดที่ใหญ่กว่าชิ้นงานที่ต้องการไม่มากนัก การรีดเงินจะมี 2 วิธีคือ รีดให้เป็นแผ่น กับรีดเงินให้เป็นเส้น ตัวเครื่องรีดจะต้องปรับขนาดเครื่องรีดให้มีช่องเล็กกว่าชิ้นงานเล็กน้อยเมื่อรีดเสร็จ 1 ครั้งก็ปรับขนาดให้เล็กตามลงไปเรื่อย ๆ ชิ้นงานก็จะมีความเล็กลง ให้ได้ขนาดตามที่ต้องการ

ภาพที่ 5 การหลอมเงิน
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 7 มกราคม 2554)

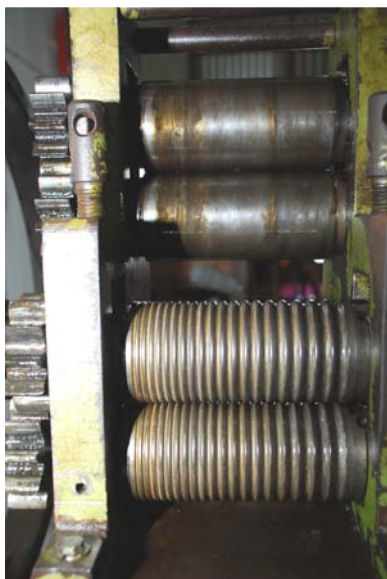
ภาพที่ 6 เงินที่ถูกหลอม
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 7 มกราคม 2554)

ภาพที่ 7 เครื่องรีด
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 7 มกราคม 2554)

ภาพที่ 8 เครื่องดึงลวด
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 7 มกราคม 2554)

ภาพที่ 9 เครื่องรีด
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 7 มกราคม 2554)

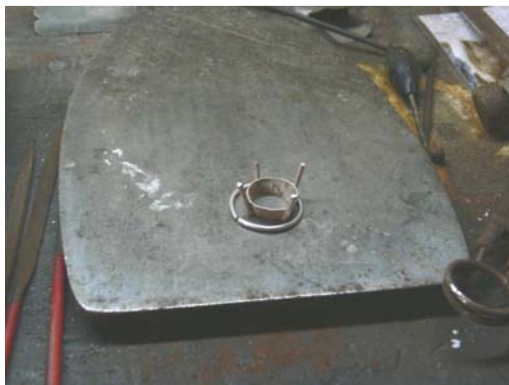

ภาพที่ 10 แผ่นดึงลวดใช้ดึงเงินให้มีลักษณะเป็นเส้น
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 7 มกราคม 2554)

2.ขั้นตอนการขึ้นหม้อสำหรับฝังอัญมณี การฝังอัญมณีมี 5 แบบ ปกรณ โพธิ์แสงดา.วิธีสืบค้นวัสดุสารสนเทศ.
[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:<http://www.inatth.com/2010>. (วันที่สืบค้นข้อมูล 20 เมษายน 2554)

- 1.ฝังหนามเตย (prong setting)
- 2.ฝังหุ้ม (bezel setting)
- 3.จิกไข่ปลา (pave setting)
- 4.ฝังสอด (channel setting)
- 5.ฝังไร้หนาม (invisible setting)

ทั้งนี้ผู้ออกแบบเลือกใช้วิธีฝังอัญมณีแบบหนามเตยเพราะจะสามารถชูอัญมณีจากตัวเรือนเครื่องประดับได้มากที่สุด
อันดับแรกต้องขึ้นตัวเรือนของหม้อแล้วจึงเชื่อมขาทั้งสี่ให้เข้ากับหม้อและใส่อัญมณีเป็นอันดับสุดท้าย

ภาพที่ 11 การฝังหนามเตยของสร้อยคอ

(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 4 มิถุนายน 2554)

ภาพที่ 12 การฝังหนามเตยของต่างหู

(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 4 มิถุนายน 2554)

ภาพที่13 การฝังหนามเตยของแหวน

(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 25 พฤษภาคม มกราคม 2554)

3.ขั้นตอนการตกแต่งลวดลาย เป็นขั้นตอนที่ทำการตัด ฉลุ ที่ทำให้เกิดเศษผง ฝุ่น การแกะสลักลวดลายลงบนชิ้นงานที่ผ่านการติดตะกั่วแล้ว รวมไปถึงการเชื่อมให้ลายที่ผ่านการแกะสลักแล้วยึดติดกันระหว่างลวดลายกับตัวชิ้น หรือเรียกว่าการประกอบชิ้นส่วนของงานเข้าด้วยกัน ด้วยการใช้ความร้อนจากไฟร่วมกับน้ำประสานเงิน

ภาพที่ 14 การตกแต่งลวดลายของต่างหู
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 9 มิถุนายน 2554)

ภาพที่ 15 การตกแต่งลวดลายของจี้สร้อยคอ
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 9 มิถุนายน 2554)

ภาพที่ 16 การตกแต่งลวดลายของแหวน
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 1 มิถุนายน 2554)

ภาพที่ 17 การแกะลาย
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 4 มิถุนายน 2554)

4.ขั้นตอนการตรวจสอบชิ้นงาน

การตรวจสอบให้งานให้เรียบร้อยโดยการดูด้วยตาเปล่าหากพบจุดบกพร่องให้รีบแก้ไข สุดท้ายนำชิ้นงานมาทำความสะอาด 3 ขั้นตอน 1.การต้มหรือคว่ำด้วยน้ำเปล่าผสมสารส้มหนึ่งกำมือ เพื่อให้เนื้อเงินเป็นสีขาว 2.การขัดด้วยน้ำเปล่าผสมลูกประคำดีควายตีให้มีความเงามากขึ้น 3.การปั่นเงาด้วยเครื่องปั่นเงาผสมกับหินแดงและหินขาว เพื่อเพิ่มความเงามให้กับเครื่องประดับ

ภาพที่ 18 การต้มหรือคว่ำสีโดยผู้วิจัย
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 4 มิถุนายน 2554)

ภาพที่ 19 การขัดเงา
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 7 มกราคม 2554)

ภาพที่ 20 การปั่นเงา

(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน บันทึกภาพ 4 มิถุนายน 2554)

การลงพื้นที่ เก็บข้อมูล และทำแบบประเมิน

ภาพที่ 21 ประเมินผลงานการออกแบบโดยผู้ชาย

(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน

บันทึกภาพ 7 มกราคม 2554)

ภาพที่ 22 ประเมินผลงานการออกแบบโดยช่างผู้ผลิต

(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน

บันทึกภาพ 7 มกราคม 2554)

ผลการวิจัย

การดำเนินงานวิจัย เรื่อง การประยุกต์ลวดลายศิลปะปูนปั้นวัดจุฬามณีเพื่อเป็นแนวทางการออกแบบเครื่องประดับเงิน เสริมสร้างอัตลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลก

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ลวดลายศิลปะปูนปั้นของวัดจุฬามณี จังหวัดพิษณุโลก ลวดลายศิลปะปูนปั้นของวัดจุฬามณี มีหลากหลายมากมายสามารถนำลวดลายมาประยุกต์ ได้เกือบทั้งหมดโดยผู้ออกแบบได้คัดเลือกมาจำนวนสองลาย ที่เหมาะสมกับรูปทรงกับและโครงสร้างเพื่อออกแบบเป็นเครื่องประดับ

ภาพที่ 23 ลายดอกชบาและนก

(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน

บันทึกภาพ 7 มกราคม 2554)

ภาพที่ 24 ลายรูปปีกออกจากวงกลม

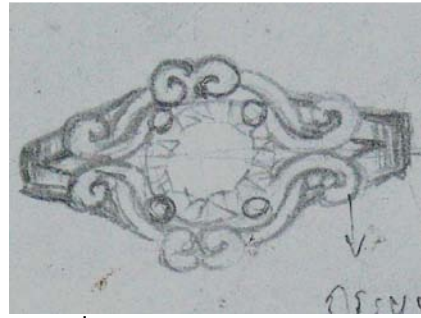
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน

บันทึกภาพ 7 มกราคม 2554)

2. เพื่อศึกษากระบวนการทำเครื่องประดับเงิน การออกแบบเครื่องประดับเงิน การออกแบบเครื่องประดับเพื่อนำไปใช้จริงนั้นผู้ออกแบบต้องมีความรู้ความเข้าใจในรูปทรงและความเป็นไปได้ในขั้นตอนการผลิต และควรขอปรึกษากับช่างที่มีประสบการณ์ เกี่ยวกับแบบที่จะใช้ในการทำเครื่องประดับ

ภาพที่ 25 แบบร่างสร้อยคอประยุกต์จาก
ลายรูปปึกออกจากวงกลม
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 1 พฤษภาคม 2554)

ภาพที่ 26 แบบร่างแหวนประยุกต์จาก
ลายรูปปึกออกจากวงกลม
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 1 พฤษภาคม 2554)

ภาพที่ 27 แบบร่างต่างหูประยุกต์จากลายดอกซีกดอกซ้อน
(ภาพโดย: จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 1 พฤษภาคม 2554)

3. เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดเครื่องประดับเงินในรูปแบบใหม่ ที่มีการประยุกต์นำลวดลายศิลปะปูนปั้นวัดจุฬามณีมาใช้ เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลก ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับที่ได้รับการออกแบบและประยุกต์จากลวดลายปูนปั้นวัดจุฬามณี

ภาพที่ 28 สร้อยคอ
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 9 มิถุนายน 2554)

ภาพที่ 29 แหวน
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 9 มิถุนายน 2554)

ภาพที่ 30 ต่างหู
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 9 มิถุนายน 2554)

ภาพที่ 31 เครื่องประดับเงินลวดลายปูนปั้น
(ภาพโดย :จอมจรรย์ มะโนปัน
บันทึกภาพ 9 มิถุนายน 2554)

4. เพื่อประเมินความพึงพอใจ ของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์

การวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจ เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินทั้ง 3 ชนิด จากการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจ เกี่ยวกับการออกแบบเครื่องประดับเงินจากกลุ่มตัวอย่าง สามารถสรุปผลได้ ดังนี้ สรุปผลการประเมิน การออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์ โดยเปรียบเทียบระหว่างสร้อยคอ แหวน และต่างหู จากกลุ่มตัวอย่าง ($n = 30$)

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลำดับ	รายละเอียด	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1	เพศ		
	ชาย	9	30
	หญิง	21	70
	รวม	30	100
2	ช่วงอายุ		
	ต่ำกว่า 20 ปี	0	0
	20-35 ปี	9	30.0
	36-50 ปี	14	46.7
	มากกว่า 50 ปี	7	23.3
	รวม	30	100
3	การศึกษา		
	ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า	1	3.3
	อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	5	16.7
	ปริญญาตรี	14	46.7
	ปริญญาโท	8	26.7
	ปริญญาเอก	2	6.7
	รวม	30	100
4	รายได้		
	ต่ำกว่า 5,000 บาท	2	6.7
	5,000 – 10,000 บาท	8	26.7
	10,001 – 20,000 บาท	12	40.0
	มากกว่า 20,000 บาท	8	26.7
	รวม	30	100

จากตารางที่ 1 เป็นส่วนที่แสดงค่าแสดงค่าความถี่ และร้อยละ ของเพศ อายุ การศึกษา และรายได้ ของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ทำให้ทราบว่าเพศหญิง กรอกแบบสอบถามมากกว่าเพศชาย ช่วงอายุระหว่าง 36-50 ปี การศึกษาอยู่ที่ระดับปริญญาตรี และมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 10,001 – 20,000 บาท ต่อเดือน

การประเมินรูปแบบพบว่าเครื่องประดับใหม่ มีระดับความพึงพอใจ จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยการวิเคราะห์รายด้าน ทั้งหมด 2 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างและด้านคุณค่าของงานศิลปะและความงาม

ตารางที่ 2 ตารางเปรียบเทียบชนิดของเครื่องประดับ สร้อยคอ แหวน และต่างหู (n=30)

ลำดับ	รายการ	สร้อยคอ		แหวน		ต่างหู	
		$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D
1.	ด้านโครงสร้าง						
1. 1.	รูปแบบและโครงสร้างที่สอดคล้องกับลวดลายปูนปั้น	3.46	0.68	3.66	0.71	3.70	0.65
1. 2.	การจัดองค์ประกอบของเครื่องประดับมีความสัมพันธ์กันดี	3.56	0.81	3.46	0.68	3.66	0.71
1. 3.	มีความเหมาะสมในการคัดเลือกอัญมณี	3.63	0.76	3.63	0.76	3.63	0.85
	ค่าเฉลี่ยรวม	3.45	0.81	3.51	0.85	3.36	0.85
2.	ด้านคุณค่าของงานศิลปะและความงาม						
2. 1.	รูปทรงของเครื่องประดับนี้มีความสวยงามเป็นที่น่าสนใจแก่ผู้พบเห็น	3.46	0.73	3.36	0.61	3.60	0.72
2. 2.	มีความประณีต	3.46	0.86	3.00	0.78	3.56	0.72
2. 3.	เสริมสร้างความมั่นใจแก่ผู้สวมใส่	3.73	0.73	3.60	0.85	3.56	0.81
	ค่าเฉลี่ยรวม	3.55	0.53	3.32	0.48	3.57	0.42
	ผลรวมค่าเฉลี่ย	3.55	0.44	3.45	0.40	3.62	0.34

จากตารางที่ 2 ผลของการเปรียบเทียบพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อทางด้านโครงสร้างของแหวน สร้อยคอ และต่างหู โดยมีค่าเฉลี่ย 3.51, 3.45, 3.36 ตามลำดับ ส่วนทางด้านพิจารณาคุณค่าของงานศิลปะและความงามมีความพึงพอใจต่อต่างหู สร้อยคอ และแหวน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.57, 3.55, 3.32 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยอันดับ ของเครื่องประดับทั้ง 3 ชนิด

ชนิด	$\bar{X}$	SD	Mean Rank	การแปลผล
สร้อยคอ	3.55	0.44	2.02	มาก
แหวน	3.45	0.40	1.77	ปานกลาง
ต่างหู	3.62	0.34	2.22	มาก

N=30, Chi-Square=3.51, df=2, Asymp. Sig.= 0.17 (Friedman Test)

จากตารางที่ 3 ผลของการเปรียบเทียบระหว่างชนิดของเครื่องประดับทั้งสามรูปแบบไม่แตกต่างกันโดยที่ต่างหูมีความพึงพอใจสูงสุดเนื่องจากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 รองลงมาคือสร้อยคอมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 และแหวนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.45 ตามลำดับ

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การออกแบบโดยนำเอาสิ่งที่มีอยู่รอบๆ ตัวนั้นไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้าง หรือว่าอะไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้ซ่อนความงามโดยที่เราไม่รู้ตัวหากเรามองเห็นคุณค่าของมันแล้ว จะสามารถนำไปประยุกต์หรือสิ่งแรงบันดาลใจได้เป็นอย่างดี

การกำหนดความนึกคิดตามความต้องการที่จะแสดงออกซึ่งเป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่และรู้จักการปรับปรุงแก้ไขสิ่งเดิมที่มีอยู่ให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย และการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย จากความหมายนี้จะเห็นได้ว่า การออกแบบจะต่างจากคำอีกสองคำนั่นคือ การลอกแบบ และ การเลียนแบบ การลอกแบบ หมายถึง การทำตาม ทำให้เหมือนโดยไม่ผิดเพี้ยนจาก

ต้นแบบเลย เช่น การลอกลาย การเลียนแบบ หมายถึง การกระทำตามสภาพที่ดัดแปลงหรือปรับปรุงให้แปลกใหม่ขึ้นในทางศิลปะให้คำจำกัดความของการออกแบบว่าการรวมมูลฐานทางศิลปะทั้งหลายเข้าด้วยกัน ด้วยการเลือกหรือการจัด ไม่ว่าจะจัดด้วยวัสดุอะไร ผู้ออกแบบได้นำเอาซึ่งสิ่งนั้นไปใช้ คือ เส้น รูปร่าง รูปทรง สี ช่องว่าง และความงามของพื้นผิว บางส่วนมาประยุกต์เป็นเครื่องประดับตามความเหมาะสมทั้งด้านของโครงสร้างและคุณค่าของความงาม

การออกแบบเครื่องประดับที่เป็นงานฝีมือนั้นหากไม่มีพื้นฐานความเข้าใจในการวาดภาพ จะทำให้ความเข้าใจในภาพร่างของนักออกแบบกับช่างทำเครื่องประดับเคลื่อนไปจากแบบร่างไม่มากนักน้อย ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแนวทางในการออกแบบเครื่องประดับโดยอาศัยโปรแกรมออกแบบสามมิติเพื่อให้มีความเข้าใจและง่ายต่อการทำเครื่องประดับ ทั้งนี้การออกแบบควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบเครื่องประดับให้เป็นอย่างดีก่อน

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(มปป.).วัดจุฬามณี.วัดจุฬามณี

นิรัช สุดสังข์.(2548). การวิจัยการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม.กรุงเทพฯ:โอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์ หน้า 45-50.

ปกรณ โปธิ์แสงดา.(2548). การฝังอัญมณี. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2554, จาก <http://www.inattt.com/2010>

ประยูทธ ปุสเทพ (2539).วัดจุฬามณี ปีกาญจนาภิเษก.ส.ทรัพย์สินการพิมพ์ .หน้า 25-37

สมพงษ์ ตรีบุบผา.(2548).วัดจุฬามณี.สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2554, จาก<http://www.rungsimun.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538693865&Ntype=3>

สันติ เล็กสุขุม.(2539).ปรางค์และลายปูนปั้น ประดับวัดจุฬามณี.สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

องค์การคำของคุรุสภา (2542).งานปูนปั้น. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2554, จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=100736/>